

hvis hun ikke havde været med til forældrene. Ulla var en lille pige, der sigte sig de ting.

Dagen blev varm. Rundt om i grupperne sad eller lå de i rundkredse og snakkede i den brændende sol. Efterhånden smed de alt tøjet. Ulla lagde sig, så hun kunne blive brun på ryggen og benene.

De snakkede videre. Tvang hinanden til stadig større oprigtighed. Begyndte at sige ting, man ellers holdt for sig selv. De ting, der gjorde ondt. Skuffelserne. Nederlagene. Usikkerheden. Ulla fortalte forsigtigt om sig selv. Begyndte at få nogle ord for oplevelserne. Nye ord. Fortalte om sin angst, om den gang hun gik til psykiater og var lettet over at blive betragtet som helt normal alligevel.

Forholdet til mænd, mænds måde at betragte kvinder på, frygten for andre kvinder. De fortalte spredt om det, der faldt dem ind og alligevel dannede der sig efterhånden et mønster ud af deres beretninger. Når så mange forskellige kvinder kunne opleve stort set de samme ting, var det ikke længere nogen tilfældighed. Deres beretninger blev lagt i en pulje:

»Jeg har aldrig rigtig troet, jeg kunne blive til noget.«

»Jeg føler mig så dum i forhold til ham.«

»Jeg mente bare, jeg skulle have mand og børn, så kom det hele af sig selv.«

»Jeg tager mænd meget mere alvorligt end kvinder.«

»Hvis jeg får en idé på arbejde, så tør jeg ikke komme frem med den.«

»Jeg er skidejaloux.«

Ulla genkendte det hele. Syntes hun havde alles problemer. Alligevel var det en lettelse, at det blev sagt. Hver gang en kvinde talte, lærte hun noget om sig selv.

Ulla havde aldrig troet det var muligt, at mennesker kunne snakke sådan sammen. Åbent afsløre alt det private, alle hemmelighederne.

Hvis der eksisterede noget, der hed »lykke«, så måtte det være det, hun følte. Det boblede i hende, hun lo, kom osse til at le på

de forkerte steder, sugede til sig og lyttede som hun ikke huskede at have lyttet nogensinde før.

Spørgsmålene væltede frem oveni hinanden hulter til bulter. Den ene fortsatte, hvor den anden slap. Tiden holdt op med at eksistere. De ville ikke afbryde, da der blev kaldt til spisning. Anne Marie og Mette blev sendt hen efter mad.

Diskussionen fortsatte til langt ud på eftermiddagen. Udmatte af snak blev de enige om at gå i vandet.

De nøgne kroppe lyste som laterner under det blågrønne vand. Ulla nød den lette fornemmelse af at bade uden badedragt, det føltes som om kroppen blev mere levende i vandet.

»Uhm, det er lisså godt som en orgasme det her,« råbte Ingelise.

»Er du sikker på, du nogensinde har fået orgasme?« råbte Anne Marie tilbage.

Ingelise havde fyldt munden med vand og sprøjtede en høj flot stråle ud af munden.

»Jeg er ikke sikker på noget som helst mere. I forgårs ville jeg have sværget på, at jeg vidste, hvad en orgasme var, men nu . . .«

»Hvad med jer andre?« insisterede Anne Marie.

Bodil var ikke i tvivl om, når hun fik orgasme. »Men det er selvfølgelig ikke altid, det lykkes.«

»Jeg ved ikke, jeg tror nok jeg er i tvivl,« sagde Ellen tøvende. Ulla var osse kommet i tvivl.

»Jeg mener, det jeg får er orgasme, men det er svært at beskrive sådan en følelse, ikke?«

»Jeg er sikker på, at jeg aldrig har fået orgasme,« fortsatte Mette i et forsigtigt tonefald.

»Jeg har i hvert fald aldrig oplevet den der fornemmelse, hvor man helt glemmer sig selv, som jeg har læst om.«

Ingelise så forskende hen på Anne Marie.

»Hvad med dig selv?«

»Jeg har lært mig selv at få orgasme, når jeg onanerer, men jeg kan ikke, når jeg er sammen med Karsten. Det er faktisk noget af et problem.«

Et øjeblik var der stille, man hørte kun plasken i vandet. Så fortsatte hun:

»Jeg mener, at hvis man overhovedet er i tvivl om, hvorvidt man har fået orgasme eller ej, så har man *ikke* fået det. Der er nemlig ikke noget at tage fejl af.«

Anne Marie havde eksperimenteret mere end de andre og rådede dem til at prøve at onanere for at finde ud af, hvad de kunne lide og hvad der skulle til for at opnå orgasme. Ingen af de andre tilkendegav om de havde prøvet at onanere. Måske havde de andre det ligesom Ulla, der var for genert til at indrømme, at hun havde onaneret, da hun var yngre. Før Bents tid.

De fik øje på en klynge kvinder oppe på stranden. Da de var kommet helt derhen, så de, at gruppen overværede, hvordan to kvinder blev klippet. De havde begge to langt hår.

»Er det ikke lidt synd?« hviskede Ulla.

Kvinderne så nu ikke ud til at være kede af at komme af med hårpragten. De grinede og snakkede med de omkringstående. Begge frisørerne havde selv helt kortklippet »drengehår«, sådan at panden var næsten fri. Deres ansigter virkede nøgne. Det gik op for hende, at håret osse var en beskyttelse mod omverdenen.

Bodil stod og bed sig i læben. Hun tænkte på sit lange røde hår, det havde taget hende ti år at få det så langt. Hun var stolt af det hår. Det tiltrak sig opmærksomhed. Gjorde hende tiltrækkende. Det var latterligt men sådan var det ikke desto mindre. På den anden side, hvis man skulle gøre op med den gamle kvinderolle, var man vel osse nødt til at ofre noget.

Hendes overvejelser blev afbrudt af en råbende gruppe kvinder, der styrede lige henimod det sted på stranden, hvor de stod. Tre af dem havde osse sakse i hænderne og gik straks i gang med at klippe tre kvinder. De satte sig på rad og række ved siden af de andre.

Det var åbenbart blevet en mani, det med at klippe håret af. Noget man helst skulle gøre for at være med, tænkte Ulla. Hun kunne ikke lade være med at stryge nedover sit eget lange hår.

Hvad ville Bent og familien ikke sige, hvis hun kom sådan hjem? Hun gøs ved tanken.

»Jeg får helt lyst til osse at blive klippet,« hviskede Ellen til Bodil.

»Ja, jeg står osse og tænker på det. Det er jo sådan . . . et skridt at tage, synes du ikke?«

»Jo, selvfølgelig, men det er osse nemmere at holde, ikke?«

Det havde nu slet ikke været inde i Bodils overvejelser. Men hun havde naturligvis ret, det ville være en enorm lettelse ikke at skulle passe sådan et langt hår. Helt bortset fra at det jo osse var en manifestation af, at man var blevet en anden. I stand til at blæse på de traditionelle krav til kvinden. En slags politisk handling.

»Jeg gør det,« sagde Bodil og spurgte straks den ene pige, om hun ville klippe hende bagefter. Nu kunne hun ikke fortryde.

Ulla stillede sig lidt derfra, så hun bedre kunne overskue ritualet. Hun stod lige så stille og betragtede rækken af kvinder, der lod deres hår falde. Hun brød sig ikke om frisuren, de kom til at minde hende om KZ-lejrfangerne under krigen.

Da Bodil satte sig foran frisøren, tog hun sig i at gribe fat i hende og standse hende. Det var selvfølgelig Bodils sag. Det var bare hende selv, der var pjattet.

Næste dag snakkede de om kvinders økonomiske afhængighed af mænd. Samtlige kvinder i gruppen havde arbejde og klarede sig selv. Men det var ikke så enkelt endda, viste det sig. Anne Maries og Ullas mænd ville i løbet af et par år komme til at tjene betydeligt flere penge end dem selv på grund af deres højere uddannelser. Mettes mand tjente allerede væsentligt mere end hun og gjorde dem i stand til at have hus og bil.

Ellen, der var alene med sine to børn, var i konstant penge-nød. Hun havde prøvet at være forsørget i nogle år, mens hun gik hjemme hos ungerne, og fortalte om følelsen at at leve på hans nåde. Da hun endelig begyndte at tjene sin egen løn, smed hun manden ud.

Faktisk var Ingelise den eneste, der altid havde klaret sig selv

økonomisk helt og holdent. I et år havde hun levet sammen med en fyr, der drak, ellers havde hun boet alene, siden hun flyttede hjemmefra.

»Jeg ved ikke, hvordan I har haft det,« sagde hun, »men allerede dengang tænkte jeg, at sådan som min mor ville jeg aldrig ende. Altid på tiggergang hos min far. Det stod for mig som noget af det mest forfærdelige.«

Bodils situation var anderledes, hun havde indtil for et år siden modtaget støtte hjemmefra og klarede sig nu med kontorarbejde.

De fik konstateret, at de alle havde haft mødre, der i kortere perioder bidrog til økonomien, når der skulle anskaffes noget. Eller som ikke anede, hvad manden tjente og selv intet tjente. Mødre, der fik lov til at bruge deres småindtægter til børnetøj og husholdning eller som fik lommepenge af manden.

Ingen af dem havde ønsket sig i den situation. For dem var lønarbejdet en nødvendighed. Det var en tvang, men det gav osse frihed. Man kunne jo osse altid tage sig et andet job, hvis man blev træt af det gamle. Arbejde var der nok af.

Bodil var på vej hen til teltet i sine små bikinitrusser. Hun havde lige mødt Karin og Hanne henne ved køkkenteltet, havde engang snakket med dem til et møde i København.

De havde været med i bevægelsen fra starten og deltaget i en masse aktioner. Hun ville gerne lære dem bedre at kende, deres erfaringer interesserede hende. Hanne studerede iøvrigt indenfor hendes fag, dansk.

De fortalte, at Hanne netop var flyttet ind i Karins lejlighed. Hanne havde grinende tilføjet, at siden hun var flyttet fra sin mand havde hun ikke haft fast bopæl, så hun følte sig helt »etableret« nu. Hun havde nu ikke set synderlig »etableret« ud i sin forvaskede overall, der akkurat dækkede brysterne.

Da hun løftede teltdugen for at gå ind i teltet, fik hun øje på Anne Marie.

»Er der noget i vejen Anne Marie, hvorfor sidder du her?«

Anne Marie vendte hovedet den anden vej. Hendes svar var en snøften.

Bodil lod sig synke ned i græsset til hende.

»Fortæl mig hvad der er i vejen. Måske er det noget, jeg kan hjælpe dig med?«

»Jeg ved ikke, om der er nogen der kan hjælpe mig,« mumlede hun og så stift ned i jorden.

»Du jeg orker ikke at tænke på . . . hvordan det blir at komme hjem efter det her. Karsten var ikke ligefrem begejstret for at jeg tog hened og nu er der sket så meget, som gør at jeg ser ham som en helt anden person. Forstår du, hvad jeg mener?«

»Selvfølgelig.«

»Ja, jeg ved godt det lyder dumt, men der sker noget med mig lige så snart jeg er sammen med ham. Han er sådan meget dynamisk, med i en masse politisk arbejde. Han ved en masse, som jeg ikke kender til. Og så er det som om han betragter mig som et barn, du ved, lidt overbærende. Han taler *ned* til mig. Og så blir jeg osse som et barn, så vanvittigt er det. Han synes jeg er pjattet, umoden. Han griner af mig, sådan oplever jeg det. Og det kan jeg jo ikke finde mig i mere, kan du ikke se det?«

»I har været sammen i mange år, ikke?«

»Altid synes jeg – vi har det osse godt sammen på mange måder. Men det er helt traditionelt, sådan som vi snakker om i gruppen. Jeg passer hus og han render til møder. Han rør aldrig en finger derhjemme, det er mig der laver det hele – selvom vi læser begge to.«

Bodil så undersøgende på Anne Marie, der undgik hendes blik.

»Tænker du på at gå fra ham? Eller tænker du på, at jeres forhold ikke kan holde, hvis du forsøger at lave det om?«

Anne Marie så forskrækket på hende og Bodil indså, at hun som så ofte havde været for direkte.

»Selvfølgelig tænker jeg da på det, det er klart. Jeg kan bare ikke overskue det lige nu. Jeg føler jo osse noget for ham. Jeg sad lige før og tænkte på, at jeg ville ønske jeg kunne blive her, altid . . . Sammen med jer er det så nemt.«

»Det er du ikke den eneste, der gør. Sådan har vi det vist alle

sammen. Men hør her, kunne du ikke tage væk fra ham et stykke tid, så du kunne få lidt mere hold på dig selv?«

»Hvor skulle jeg tage hen?«

»Du kan sgu da altid få en seng hos mig.«

Ved middagsmaden fik Bodil Hanne og Karin hen til deres bord. Hun ville godt have resten af gruppen til at møde dem, opfordrede dem til at fortælle om de ting, de havde lavet. De gav sig til at berette om ligelønsaktionen 1. maj på Rådhuspladsen, om hvordan de havde erobret talerstolen fra Thomas Nielsen og var begyndt at tale om ligeløn. Karin sagde, at nogle socialdemokratiske pampere havde fjernet dem, men en anden kvinde havde holdt talen i en megafon alligevel. Det bedste var, at det hele skete, mens fjernsynet var på. Sådan som det var planlagt.

Hanne var den mest talende. Karin noget mere tilbageholdende. Men når hun sagde noget, lyttede man. Hun havde en helt speciel udstråling der var noget i hendes blik, en blanding af ømhed og årvågenhed. De øjne så alt. De var begge to helt kortklippede, Hanne mørk, Karin lys. De supplerede hinanden fint, lignede iøvrigt hinanden af bygning. Begge to kraftige men uden den usikkerhed kraftige kvinder ofte havde.

Hele gruppen lyttede opmærksomt til deres beretninger. Hanne foldede sig ud i et fyrværkeri af detaljer om deres gadeteater under verdensbankkongressen sidste år. Sort og brunmalede og klædt som kvinder fra den tredje verden havde de gået rundt og tiggert brød af kongressens deltagere. Hanne var overbevist om, at det havde gået dem på nerverne. Selv om det måske ikke havde forstyrret deres nattesøvn, så havde det irriteret dem at være omringet af tredje verdens folk, hver gang de forlod deres sale.

Bodil havde osse været med under verdensbanken og var blevet slået af en strømmer, så hun ikke kunne bevæge den ene arm i flere dage. Havde osse kastet brosten mod politibiler.

Ulla lyttede fascineret. Tænkte på, hvor mærkeligt det var, at det kun var et år siden, de andre havde deltaget i den slags. Dengang forekom sådan nogle demonstrationer hende uendelig fjernt. Det var noget, hun læste om i avisen. Som hun ikke en-

gang tog stilling til. Nu var det faktisk ikke spor usandsynligt, at hun selv ville deltage en anden gang.

»Når der skal laves aktioner,« sagde Ingelise, »så tag lige og ring til mig, ikke?«

Karin grinede og sendte Hanne et sigende blik.

»Der er noget du har misforstået. I må selv gå i gang. Og der er masser at tage fat på, men der er ikke nogen, der arrangerer det for jer,« forklarede hun sødt.

Ellen spurgte, hvilke ting der var i gang i øjeblikket og Hanne forklarede, at der var grupper, der lavede oplysningsarbejde i forbindelse med tilslutningen til fællesmarkedet og at de selv undersøgte mulighederne for at få et kvindehus.

»Har I nogen penge?« spurgte Ulla.

»Næ, det er blandt andet det, der er problemet. Altså det skal helst ikke videre, men vi arbejder på at finde et hus, som vi kan besætte.«

»Lissom slumstormerne?«

Hanne nikkede, mens hun slikkede cigaretpapiret og rullede sin smøg færdig. Det så meget professionelt ud.

»Det er vores eneste mulighed, du forestiller dig vel ikke, at kommunen stiller et hus til vores rådighed? Desuden synes vi, det er rigtigt ud fra en politisk synsvinkel at skide på ejendomsretten og tage hvad vi har brug for.«

»Det er alle tiders idé,« udbrød Ingelise begejstret.

»Kan man gå ind i den gruppe?«

»Det kan du godt, vi har faktisk brug for flere. Men I kunne osse komme til fællesmødet og høre, hvad der ellers foregår.«

Hanne så rundt fra ansigt til ansigt og tilbage på Ingelise igen. »Hvorfor laver I forresten ikke en basisgruppe til at begynde med?« spurgte hun.

Mødet sluttede. Festen kunne begynde. Alle rejste sig og begyndte at flytte ølkasserne ud langs teltets endevægge. På et bord ved indgangen stod en båndoptager, som Hanne og et par andre kvinder havde bakset med under mødet.

Janis Joplins hæse stemme skurrede ud af højtalerne. »Free-

dom is just another word for nothing left to loose . . . « Udenfor teltet var der lavet en bar og køen foran var allerede ret lang. Ulla og Bodil, der skulle hente øller til gruppen, stillede sig op bagi.

Det var en mørk, klar julaften. Ude fra fjorden kunne de svagt høre en kutters dunken, der nu og da overdøvedes af musikken og de mange stemmer. Der var ikke et menneske ude på teltpladsen. Alle, voksne og børn, var samlet i og omkring teltet for at tage ordentligt afsked med hinanden. En gruppe sad lidt derfra omkring et bål og så alvorligt ind i ilden. En kvinde klimpede på en guitar.

»Fandens osse at man skal hjem i morgen,« lød en stemme længere oppe i køen. Ulla kunne ikke se, hvem det var.

Ordene kunne lige så godt havde været hendes egne. Hun havde været i trist humør hele dagen. Havde mavepine over at skulle skilles fra sine kammerater. Bent, familien, arbejdet, det kunne alt sammen lige så godt ligge på den anden side af jordkloden. Hun orkede det ikke, ville helst gemme sig her. Glemme resten af verden. Den tårnede sig op som en trussel. Her derimod var der ingen trusler, ingen problemer. Sammen med de andre piger følte hun, hun kunne trække vejret frit, tage hul på sig selv. Hun var begyndt at føle sig stærk, havde osse fået en viden om sig selv og sine egne muligheder, som hun aldrig havde haft før. Lært noget om andre kvinder, deres undertrykkelse, samfundet, ting som hun aldrig havde tænkt over. Der var så meget hun havde taget for givet. Hun havde levet som en blind. Tingene var bare sket for hende. Hun havde ikke skænket det en tanke, at hun selv kunne gøre noget. Selv være med til at forandre sit eget liv – og andres. Hun lod blikket glide henover de mange kvinder, tænkte på hvor ensom hun havde været. Der var ikke så mange af dem hun kendte endnu, men hun var ikke bange for at snakke med nogen, hun ikke kendte. Hun vidste, den anden ville være venlig, at de hurtigt ville forstå hinanden, fordi de begge to vidste, at de havde brug for hinanden.

Bodil stod tavs ved siden af Ulla, var glad for at hun ikke behø-

vede at sige noget lige nu. Hun vinkede til Hanne, der gik forbi. Fulgte hende med øjnene. Hanne, Ulla, gruppen, Karin og alle de andre hun havde mødt, det kunne ikke siges i ord, hvor meget de betød for hende. Det var sært og smukt og bevægende og alt muligt andet pludselig at føle en masse for andre kvinder. Efter i mange år ikke at have interesseret sig for kvinder, var det overvældende med ét at mærke en masse ømme følelser pible frem. Følelser som hun af gode grunde havde været forhindret i at opleve tidligere. Solidaritet . . . det var osse følelser, et konkret behov for at arbejde sammen med og for andre. Hun følte sig stærkere men osse mere følsom i deres fællesskab. Hun havde levet i en mandsverden, tilpasset sig mænds forventninger og adfærd. Det her var helt anderledes. Som at opdage en helt ny verden. Genkende sine egne problemer i de andres – være sig selv uden forstillelse.

Da de kom ind i teltet med øllerne, så de en del kvinder danse rundt. Ingelise og Ellen gik ud og danse fulgt af de andres blikke.

»Det er første gang jeg er til en fest, hvor der kun er kvinder,« sagde Ulla til Anne Marie.

»Ja, det er helt mærkeligt, ikke? Man er slet ikke vant til at danse med kvinder.«

De sad lidt og betragtede de dansende. Ulla vidste ikke rigtig, om hun havde lyst til at kaste sig ud i det. Da »Bobby McGee« kom på igen kunne Bodil ikke styre sig længere. Hun var vild med det nummer. Elskede at danse.

»Sku vi ikke alle sammen gå ud og danse, hvarr? Kom nu, sløve padder!« Hun rev resolut Mette op og stå og de andre fulgte tøvende efter. De masede sig frem til Ingelise og Ellen og lavede en rundkreds. Med hinanden i hænderne dansede de rundt til musikken. Et par stykker kom til og ville være med, så igen nogle nye. I løbet af et øjeblik var kredsen vokset til en kæmpering, som fyldte hele gulvpladsen. Alle ville være med.

Nogle af kvinderne lagde armene om livet på hinanden og hele den dansende kæde gjorde lige sådan. Dansen blev mere og mere intens, efterhånden som musikken arbejdede sig op. De kunne

mærke hinandens vuggende kroppe. Voksede ligesom sammen i rytmen. Sang af deres lungers fulde kraft. »Feeling good was good enough for me – good enough for me and my Bobby McGee.«

Dansen fik en stadig mere besværgende karakter. Sangen lige sådan. Det var ikke kun dans det her. Det var både et ritual og en demonstration af deres fællesskab. Som om alle ville fastholde øjeblikket – få tiden til at stå stille. Fjernt var alle problemerne, de ventende familier, ægtemænd, børn, arbejdet, pligterne. Det var følelsen af at være del af en større, varm og levende organisme. Hvor var de dejlige alle de hekse!